

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академична длъжност „Доцент” в област на висше образование
3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология,
(Медицинска психология), за нуждите на Медицински университет „Проф. д-р Параскев
Стоянов” – Варна, Филиал Велико Търново, катедра „Здравни грижи” и Четвърта
психиатрична клиника към УМБАЛ „Св. Марина” ЕАД - Варна, обявен в ДВ бр.85 от
08.10.2024 г.

Рецензент:

Валери Стоилов Стоянов

Професор по професионално направление 3.2. Психология,
доктор на науките

Варна * 2025

1. Общо представяне на получените материали по конкурса

Конкурсът за заемане на академична длъжност „Доцент” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, специалност „Медицинска психология”, е за нуждите на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна, Филиал Велико Търново, катедра „Здравни грижи” и Четвърта психиатрична клиника към УМБАЛ „Св. Марина” ЕАД - Варна и е обявен в ДВ бр.85 от 08.10.2024 г.

Рецензията е възложена по решение на Научното жури, определено със Заповед на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна № Р - 109 - 444 от 05.12.2024 г.

Единствен кандидат по конкурса е гл.ас. **Вероника Иванова, д.пс.**, от Медицински университет – Варна. Подадените документи отговарят на основните изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет - Варна.

Гл. ас. Вероника Иванова предлага 26 броя научни трудове за рецензиране във връзка с конкурса, както следва:

1. **Монография – 1 бр.:** Иванова, В. (2020). Семейна психодинамика и юношество. Опит за разбиране на тийнейджъра: Сити център.

2. **Публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация** – 5 бр. от които 2 бр. самостоятелни а останалите в съавторство.

3. **Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове** – 20 бр. (8 в съавторство, 12 самостоятелно), от които 11 на английски език.

Представена е справка за забелязаните цитирания, както и изискуемите документи за участие в конкурса.

Предложените за рецензиране научни трудове са извън трудовете, посочени в автореферата на дисертацията за присъждане на образователната и научна степен „доктор” и се приемат за рецензиране.

С представените за участие в конкурса научни трудове, придобитата ОНС „доктор” и забелязаните цитирания, гл.ас. Вероника Иванова, д.пс., отговаря на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент”, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, съгласно Приложение към чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (Ново - ДВ, бр. 56 от 2018 г., в сила от 06.07.2018 г.) - Минимални национални изисквания към научната, преподавателската и/или художественотворческата или спортната дейност на кандидатите за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности „главен асистент“, „доцент“ и „професор“ по област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология.

2. Данни за кандидата

Гл. ас. Вероника Иванова е възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“, където през 2005 г. придобива ОКС „Бакалавър” по сп. „Психология”, а през 2007 г. и ОКС „Магистър“ по професионално направление „Психология“ - специалност „Клинична и консултативна психология”. През 2011 г. завършва успешно специализация и придобива специалност „Клиничен психолог” в Медицински университет - Варна. През 2016 г. придобива и ОНС „доктор“ по психология (Медицинска психология) в Медицински университет - Варна. Темата на дисертационния труд е: „Влияние на семейните отношения и на

взаимоотношенията родител-дете, върху тревожната експресия при деца в предучилищна възраст”.

От 2010 г. е клиничен психолог в УМБАЛ „Св. Марина“ - Варна, последователно „асистент“ и „гл. асистент“ по медицинска психология в Катедра „Здравни грижи“ - филиал Велико Търново на Медицински университет - Варна. Член е на Дружеството на психолозите в България.

Образователният профил, придобитата квалификация като клиничен психолог и психотерапевт, натрупаният професионален опит като клиничен психолог и преподавател в Медицински университет - Варна от гл.ас. Вероника Иванова, д.пс., са съзвучни с изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.2. Психология (Медицинска психология), съгласно чл. 53, ал. (1), т. 1 и т. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, както и чл. 125. (1) от Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет - Варна и са предпоставка за последващо научно и професионално израстване.

3.Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата

Научните интереси на гл.ас. Вероника Иванова са изцяло в сферата на медицинската, клиничната психология и психологията на развитието и са в хармония с постиженията на съвременната психология в тези тематични полета.

Хабилизационният труд, с който гл. ас. Вероника Иванова, д.пс., кандидатства по конкурса е: Иванова, В. (2020). Семейна психодинамика и юношество. Опит за разбиране на тийнейджъра: Сити център. ISBN 978-619-7503-11-1. (Рецензенти: проф. Иван Александров, д.н. и доц. Диана Димитрова, д.пс.)

Монографията безспорно е посветена на актуален за психологията на развитието и клиничната психология проблем, който към момента е слабо представен в научните трудове на експертите у нас. Юношеството е част от жизнения цикъл при хората, през която се осъществяват най-динамичните процеси на емоционално и социално съзряване на детето, в крайна сметка на личностно развитие. Поведението и преживяванията на юношата са детерминирани от една страна хормонално, но от друга страна е “борбата” за постигане на его-идентичност от индивида, за намиране на границите между него, родителите и връстниците, осмислянето на съществени и значими неща в живота, т.е. на ценностите. Тази “борба” на юношата не е сама за себе си, не е изолирана от микро- и макросредата. Тя увеличава и семейната система, която е подложена на сериозни изпитания. Динамичното развитие на обществото, глобализацията му, води до “размиването” на ценности и уникалността на субкултурите. Социалните медии и виртуалното пространство като цяло предлагат много и противоречиви ценности и подходи за решаване на житейски проблеми, които още повече усложняват “социалното съзряване” на юношата. Всичко това предполага, предвид важността на юношеството за бъдещото благополучие на хората, още по-интензивно и системно изследване на този период от възрастовото развитие на хората.

Монографията на Вероника Иванова отговаря именно на тази обществена потребност. Тя ни предлага своя прочит за особеностите на динамичните психични процеси при юношите, техните преживявания и причините за страдание им в определени моменти и периоди. Всичко това е на базата на натрупан богат опит от автора на монографията като клиничен психолог в психиатричните клиники на МБАЛ „Света Марина“ - Варна.

Като започва монографията с глава “Теоретични аспекти при изследване на семейната динамика в юношеството”, авторът ни представя сложността на прехода на индивида от детството към юношеството и възможните ракурси на личностно развитие. Проблематиката сполучливо е анализирана в рамките на системните ѝ измерения, като са очертани динамичните взаимоотношения в семейната система на юношата. На тази основа ясно е показано влиянието на майчината и бащината инстанция върху развитието както на

здравата личност, така и “съучастието” им в развитието на патологични състояния при юношите.

Юношеството е етап от възрастовото развитие, в който индивидът се стреми да започне да съществува автономно, чрез самия себе си, като намали влиянието на родителите си. Често обаче този процес е свързан с кризи, които поведенчески най-често се наблюдават или като предизвикване, като девиантно или криминалното поведение, или като угнетеност, потиснатост, депресия. Не малък е делът и на една група юноши, които най-силно се отклоняват от нормалния процес на психосоциално съзряване в юношеството. Психосоциалното им развитие е в посока на психичната болест, анорексията, самоубийствата или употребата на дрога.

С представяне на различни случаи от консултативната и клиничната си практика, Вероника Иванова сполучливо операционализира теоретични модели и понятия и въвежда читателя в дебрите на психичните феномени.

Във втора глава се анализират методи за психодиагностика, като акцентът е върху проективните методи, предвид техните възможности за целите на психологичното консултиране, психотерапията и в клиничната практика. Сполучливо е очертано предимствата на проективните методи при диагностика в детска възраст, свързани с възможността за качествена оценка на цялостното функциониране на индивида, а не само с оценка на отделни симптоми. Диагностиката с проективни методи има потенциал и за създаване на терапевтично пространство между специалист и дете и доверие помежду им. От друга страна, количествените методи създават атмосфера на изпитна ситуация, колкото и да е обучен и опитен клиничният психолог. Това прави децата тревожни и силно се затруднява създаването на терапевтична подкрепяща среда.

В тази връзка са представени възможностите на редица проективни методи, като: SATO – *проективна графична методика за деца*, Тематичен аперцептивен тест (ТАТ), разкажи ми история TEMAS Tell-Me-A-Story (Temas Non Minority Clinical Version), Метафорично асоциативни карти (МАК).

Във връзка с очертания теоретичен модел в първа глава и ролята на семейната среда за формиране на юношите, подробно са анализирани възможностите на системният модел на Р. Бийвърс (W. Robert Beavers) за семейното функциониране, създаден въз основа на серия от емпирични проучвания. Ценността на модела и създаденият инструмент за психологично изследване профила на семейното функциониране е, че е валидизиран на база проучване както на семейства на деца и юноши с нарушения в развитието (напр. психози, зависимости, психосоматични заболявания), така и в контролна група от нормално функциониращи семейства. Резултатът е валиден инструмент, състоящ се от две скали - Въпросник за изследване на семейна компетентност/здраве и Въпросник за изследване на семейния стил, с които се определя степента на семейното развитие и неговата функционалност в пет степени - в континуума от оптимално, до тежко дисфункционално семейство.

В същата глава е представена валидизация на методика за семейни взаимоотношения SFI – (Self-Report Family Inventory: Version II), създадена от Р. Бийвърс за изследване на семейното функциониране за български културни условия. Изследваните лица са 171 - 137 жени и 33 мъже. Извадката е от лица на възраст между 21 и 53 години (средна възраст 33 години). При тест/ре-тест процедурата са изследвани 48 души.

Обработката на емпиричната информация е осъществена адекватно за целите на адаптиране и валидизация за български културни условия на методика, създадена в друга културна среда. Осъществена е проверка на факторната структура на въпросника, като е проверена и вътрешната консистентност на факторите с Алфата на Кронбах. Психометричният анализ обаче показва, че в разгледаната извадка, някои от айтемите имат ниска корелация с общия бал по скалата и не допринасят за повишаване на хомогенността

на скалата. На следващия етап от анализа ненадеждните айтеми са елиминирани последователно, докато се стигне до комбинацията от айтеми с възможно най-висока стойност Cronbach's Alpha. Получените резултати очертават наличието на един ясно изразен фактор "семеино функциониране", който обяснява 51,798 % от вариацията. Оценките за вътрешна консистентност на съкращения до 23 айтема въпросник за семеино функциониране показва Cronbach's Alpha - .794. Външната валидност на скалата е измерена в съотношение с въпросник FACES II. Ясно са очертани от автора на монографията и ограниченията за използване на скалата. Едно от ограниченията на метода е свързано с липсата на норми за семейства с различна структура - самотни родители, хомосексуални двойки. Нормите получени за една националност и култура трудно могат да се съпоставят с тези от друга, поради зависимостта на функционирането в семейството от фактори на социалната среда. Едно от ограниченията на използвания метод е свързано и със самооценъчния характер на въпросника, измерващ перцепцията за семеино функциониране на един от членовете на семейството. Съществува възможността, всеки отделен член на семейството да възприема функционирането на семейната система по различен начин.

В трета глава се разглежда проблемът за психотерапевтичната и клинична психодиагностика на личността при юноши. Проблематиката е анализирана през призмата на диагностичния модел за функционална психотерапевтична диагностика на Ото Кернберг. Подходът на О. Кернберг (2000 г.) съчетава както диагностични, така и терапевтични интервенции (изясняване, интерпретация, конфронтация) по време структурираното интервю. О. Кернберг разграничава три нива на личностна организация - невротична, гранична и психотична. Моделът е илюстриран с описание на характерни клинични случаи.

Четвърта глава е посветена на психотерапията и консултирането в болнични условия. Проблематизирани са въпросите с институционалната психотерапия на тийнейджъри - нейните ограничения и възможности. Психотерапията, както подчертава авторът на монографията, позволява създаването на такова свободно пространство, в което фокусът да е именно върху преживяванията на пациента, за разлика от подхода при който фокусът е върху усилия да се променя външното поведение, особено онези поведения, които пречат на функционирането на юношата в училище. Цитира се в подкрепа Д. Лийдър, че в съвременната психиатрична и психотерапевтична помощ има „псевдонаучен акцент върху измеримите и видимите резултати, който заменя продължителната работа, придаваща достойнство на индивида“. Промяната на подхода превръща юношата в субект, вместо подхода да бъде обект, който да бъде третиран и по възможност адаптиран към някаква наша, но не негова реалност. Целта е да му се даде възможност да открие собствената си такава и начините, по които да живее с нея.

Монографията е написана на професионално издържан език, при това достъпен и лесен за четене от по-широки кръгове заинтересовани лица. Авторът успешно "въвлича" читателя в дебрите на човешките преживявания, като сполучливо представя първопричините за това, нещо, което е твърде полезно за специалистите по психология на развитието, консултативната психология, психотерапията и клиничната практика.

Съчетаването на научни концепции по проблема с „погледа“ на специалиста от практиката, прави монографията много информативна и интересна не само за научните среди, но и за практикуващите психолози, за студенти по медицина, медицински грижи и по психология и за всички, които имат интерес към тези проблеми.

Монографията на гл. ас. Вероника Иванова, д.пс., е цялостен и завършен научен труд, посветен на конкретен, актуален проблем, обстойно и систематично анализиран на основата и на собствено емпирично изследване и анализ на серия от единични случаи от клиничната практика, консултантската и психотерапевтична дейност на автора, с ярка

и логически обоснована позиция. Налице са значими теоретични и практико-приложни приноси.

В останалите публикации на Вероника Иванова се разработват проблеми в няколко тематични области.

Първата тематична област е свързана с проучване на феноменологията, диагностиката и симптоматиката на тревожността, стреса и психотравмата, както при децата, така и при възрастни (публ. № 4, 5, 20, 24, 25). Анализирани са различни аспекти на проявите на тревожността в детска възраст. Разработена е и са оценени психометричните характеристики на авторска скала за изследване на тревожност.

Представени са и са анализирани емпирични данни от изследвания на моряци - жертви на продължителен плен на пирати и пострадали при промишлена влакова катастрофа. Направени са изводи за диференциално-диагностичната и клинично-психологичната работа, консултирането и терапията на хора попаднали в такива ситуации.

Втората тематична област е посветена на децата от аутистичния спектър (публ. № 3, 9, 14, 18, 23, 17, 21), като са представени както методи за скрининг и диагностика на разстройствата от аутистичния спектър, така и аспекти на психичното развитие на децата с РАС, взаимодействието с родителите и подходи за психотерапевтична работа с децата с аутизъм. Анализирани са нагласи, преживявания и различни поведенчески и социални модели при родителите на деца с проблеми в развитието, като е представена обобщена информация от проведените диагностични интервюта и консултативни сесии с родителите.

Третата тематична област е свързана с различни аспекти от дейността на психолога в клинична среда. Акцент е психологичната диагностика, консултирането и психотерапията на юноши в клинична среда (публ. № 1, 6, 11, 15). Специален акцент е влиянието на семейната динамика върху момичета с анорексия, както и ранни предиктори на прераскоци при юношите. На основата на емпирични данни от собствени изследвания са представени възможностите за работа с проективната методика ТАТ при психотични юноши, както и възможностите на кратката форма на въпросника MMPI за изследване на юноши в клинична среда.

Анализирани са особености на груповата психотерапия при ниско функциониращи групи от психотично болни. Представени са възможностите за работа с български народни приказки при момичета преживели насилие. Изследвани са взаимовръзките между способността за автентично присъствие на психотерапевта и качеството на психотерапевтичната работа. Представена е авторска скала за оценка на ефективността на груповата психотерапия при психотични пациенти. Изследвани са спецификите на кризисно консултиране и психотерапия при юноши с опит за самоубийство. Изработен е модел за групов психотерапия в стационарни условия (публ. № 7, 8, 10, 12, 13, 16, 17, 19).

Научната продукция на гл. ас. Вероника Иванова, д.пс., с която участва в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“, отговаря на изискванията за представяне на научни трудове и има принос за трансфериране на съвременните научни и научно-приложни постижения от областта на медицинската и клиничната психология при обучение на бъдещи лекари и специалисти по медицински грижи, в рамките на следдипломната им квалификация, както и прилагането им в клиничната практика.

4. Обобщено представяне на научните и научно-приложните приноси на кандидата

В обобщен вид научните и научно-приложните приноси на *Вероника Иванова, д.пс.*, се свеждат до следното:

1. Направен е задълбочен, системен анализ на юношеството като част от жизнения цикъл при хората, като са очертани динамичните взаимоотношения в семейната

система на юношата и връзката им с преживяванията на юношите. На тази основа ясно е показано влиянието на семейната институция върху развитието както на здравата личност, така и "съучастието" на родителите в развитието на патологични състояния при юношите. Изяснени са възможните ракурси на психосоциалното и личностното развитие в юношеска възраст.

2. Направено е феноменологично клинико-психологично описание на симптоматика при психични разстройства и нарушения в детско-юношеска възраст, анализирани са нагласи, преживявания и различни поведенчески и социални модели при родителите на деца с проблеми в развитието, идентифицирани са ранни предиктори на пререпсихотични състояния при юноши, влиянието на семейната динамика върху момичета с анорексия, анализирани са различни аспекти на проявите на тревожността в детска възраст, изследвани са спецификите на кризисно консултиране и психотерапия при юноши с опит за самоубийство, създаден и е апробиран модел за групов психотерапия в стационарни условия.

3. Адаптирани и стандартизирани за български културни условия са редица методики, както и са създадени авторски методики за психологично измерване: скала за изследване на семейни отношения, основа на модела на Р. Бийвърс; адаптирани методики за изследване на тревожност в предучилищна възраст; авторска скала за изследване на поведение на тревожност в предучилищна възраст; авторска скала за ефективност на психотерапия при психотично болни; метод за оценка на автентичността и нивото на комуникация на психотерапевта, базиран на теорията на Бюджентал; кратка авторска батерия за изследване на интелект при деца с психични и поведенчески нарушения – клинична извадка.

4. Оптимизирано е използването и са създадени актуални норми на редица методики за психодиагностика при деца и юноши в клинична среда, както и са оптимизирани редица подходи за консултиране и психотерапевтична интервенция в клинична среда, на основата на обработка и анализ на сериозни масиви от емпирична информация и обобщаване на собствен опит.

Към момента нямам сведения и не съм констатира л плагиатство от гл.ас. Вероника Иванова, д.пс.

5. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

Трудно ми е да дам оценка за преподавателската дейност на гл.ас. Вероника Иванова, д.пс., поради факта, че работим в различни висши училища. Познавам я от участието ѝ в различни научни форуми и представените от нея научни доклади, както и участието ѝ в дискусиите по време на сесиите. Впечатленията ми са за ерудиран и задълбочен изследовател и клиничен психолог.

Научната продукция по конкурса показва, че гл.ас. Вероника Иванова, д.пс., много активно провежда емпирични изследвания в клинична среда, а това е предпоставка за трансфер на научно знание в процеса на преподаване на медицинска и клинична психология на студентите и в различните форми за следдипломна квалификация на медицински специалисти. В такъв смисъл смятам, че гл.ас. Вероника Иванова, д.пс., може да бъде много полезен хабиликтиран преподавател, като води самостоятелни курсове в тематичното поле на медицинската и клиничната психология.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На основата на гореизложените данни и анализи, правя следните изводи за кандидатурата на **гл.ас. Вероника Иванова, д.пс.**, за заемане на академичната длъжност „доцент“:

1. Кандидатът отговаря на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, съгласно Приложение към чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

2. Има натрупан професионален опит като преподавател и клиничен психолог в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент“ и Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет - Варна.

3. Предлага за рецензиране научна продукция със значими научни и практико-приложни приноси.

Всичко това ми дава основание за **положителна** оценка за кандидатурата на **гл.ас. Вероника Иванова, д.пс.** за заемане на академичната длъжност „доцент“.

В тази връзка препоръчам на Научното жури да предложи по реда определен в Медицински университет - Варна, **гл.ас. Вероника Иванова, д.пс.** да бъде избрана за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.2. Психология (Медицинска психология).

26.01.2025 г.
гр. Варна

Рецензент:
проф. д-н. Валери Стоянов

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679